

Indian Academy of Pediatrics (IAP)
महाराष्ट्र राज्य बालरोग तज्ज्ञ संघटना (MAHAIAP)

प्रकरण ८७ :

नेफ्रोटीक सिंड्रोम हा आजार झालेल्या मुलाची काळजी कशी घ्याल ?

लहान मुलांच्या मूत्रपिंडाच्या आजारांमध्ये वरचेवर होणारा आणि प्रदीर्घकाळ चालणारा आजार म्हणजे नेफ्रोटीक सिंड्रोम. यामध्ये पालकांवर मुलाच्या देखरेखीची मोठी जबाबदारी असते. आजाराचे स्वरूप जर त्यांनी समजून घेतले तर बऱ्याचशा गोष्टी घरच्या घरी हाताळता येऊ शकतात. आज प्रश्नोत्तराद्वारे या आजाराबद्दल आपण जाणून घेऊया

अध्यक्ष २०२३ : डॉ. रमाकांत पाटील
सचिव २०२२-२३ : डॉ. अमोल पवार
अध्यक्ष २०२२ : डॉ. हेमंत गन्गोलीया
मार्गदर्शक : डॉ. जयंत उपाध्ये
समन्वयक : डॉ. नरेंद्र नानिवडेकर
अनुवादक : डॉ. नरेंद्र नानिवडेकर
पुनरावलोकन : डॉ. चित्रा दाभोळकर,
उज्वल करमळकर

Convener: Deepak Ugra
Members: Rajeev Gupta,
Shreya Agrawal,
Sowmya Dhulipala

नेफ्रोटीक सिंड्रोम म्हणजे मूत्रपिंडाच्या विकारामुळे आढळणारी काही विशिष्ट लक्षणे.

(अंगावर सूज येणे, लघवीतून प्रथिनांचा निचरा होणे आणि शरीरातील प्रथिनांची पातळी कमी आणि स्निग्ध पदार्थांची पातळी वाढणे)

१. माझ्या मुलाला नेफ्रोटीक सिंड्रोमचे निदान झाले आहे. नेफ्रोटीक सिंड्रोम म्हणजे काय आणि त्याची कारणे कोणती ?
२. नेफ्रोटीक सिंड्रोमची लक्षणे काय आणि त्याचे काय वॉईट परिणाम असतात ?
३. नेफ्रोटीक सिंड्रोमचे निदान करताना काय चाचण्या कराव्या लागतात ?
४. नेफ्रोटीक सिंड्रोमचे काही वेगवेगळे प्रकार असतात का ? असल्यास त्याच्यात आपापसांत काय फरक असतो ?
५. नेफ्रोटीक सिंड्रोममध्ये मूत्रपिंडाच्या तुकड्याची तपासणी करण्याचे काम नेहमीच करावे लागते का ?
६. माझ्या मुलाला मुलीला नेफ्रोटीक सिंड्रोमचे निदान झाले आहे. त्याला किंवा तिला काय उपचार केले पाहिजे ?
७. नेफ्रोटीक सिंड्रोमवर उपचार करताना काय औषधे वापरली जातात. त्याचे दुष्परिणाम काय आहेत आणि ते टाळण्यासाठी पालकांची भूमिका काय असावी ?
८. नेफ्रोटीक सिंड्रोमवर उपचार करताना काही इतर उपचारपद्धती, उदाहरणार्थ होमिओपॅथी, आयुर्वेद, सिद्ध किंवा आहार संतुलन यापैकी काय वापरले असता तो आजार टाळता येतो किंवा बरा होऊ शकतो ?
९. नेफ्रोटीक सिंड्रोम झालेल्या मुलाला कोणत्या लसी द्याव्यात आणि कधी द्याव्यात ?
१०. नेफ्रोटीक सिंड्रोम पूर्णपणे बरा होणारा आजार आहे का ? असल्यास तो कधी बरा होतो ? या आजारांमध्ये मूत्रपिंड निकामी होण्याची शक्यता असते का ? लहान मुलांच्या मूत्रपिंड विशेषज्ञाला माझ्या मुलाला दाखवावे लागेल का ?

Under Auspices of IAP Action Plan 2020-2021

Piyush Gupta
IAP President 2021

Bakul Parekh
IAP President 2020

GV Basavaraja
IAP HSG 2020-2021

Deepak Ugra
National Co-ordinator

© Indian Academy of Pediatrics

IAP Parent Guideline Committee

Chairpersons: Piyush Gupta, Bakul Parekh

IAP Co-ordinators: GV Basavaraja, Harish Kumar Pemde, Purna Kurkure

Core Group

National Co-ordinator: Deepak Ugra

Member Secretary: Upendra Kinjawadekar, Samir Dalwai

Members: Apurba Ghosh, CP Bansal, Santosh Soans, Somashekhar Nimbalkar, S Sitaraman

नेफ्रोटीक सिंड्रोम हा आजार झालेल्या मुलाची काळजी कशी घ्याल ?

प्रश्न
(१)

माझ्या मुलाला आत्ताच नेफ्रोटीक सिंड्रोम ह्या आजाराने निदान झाला आहे. नेफ्रोटीक सिंड्रोम म्हणजे काय आणि त्याची कारणे कोणती ?

नेफ्रोटीक सिंड्रोम हा लहान मुलांमध्ये होणाऱ्या मूत्रपिंडच्या आजारातला सर्वात जास्त आढळणारा आजार आहे. या आजारामध्ये प्रतिकारशक्तीचा दोष निर्माण झाल्यामुळे मूत्रपिंडात गाळणीसारखी छिद्रे निर्माण होऊन लघवीतून भरपूर प्रमाणात प्रथिने वाया जातात. त्यामुळे शरीरातील प्रथिनाचे प्रमाण कमी होते आणि शरीरावर सूज येते. कमी झालेल्या प्रथिनांमुळे शरीरात यकृताचे निर्मिती कार्य वाढते आणि त्यामुळे रक्तातील कोलेस्टेरॉलची मात्रा वाढते. नेफ्रोटीक सिंड्रोममध्ये पुढील तीन महत्त्वाच्या गोष्टी दिसतात

- १) प्रथमतः डोळ्याभोवती आणि त्याच्यानंतर पूर्ण अंगावर दिसणारी सूज
- २) भरपूर प्रमाणात लघवीतून वाया जाणारी प्रथिने म्हणजेच अल्ब्यूमिन आणि रक्तामध्ये त्याचे कमी दिसणारे प्रमाण
- ३) रक्तातील खूप जास्त कोलेस्टेरॉलची मात्रा

अनेक मुलांमध्ये या आजाराने कारण दिसून येत नाही. मात्र असे समजले जाते की हे शरीराच्या प्रतिकारशक्तीमधील दोषामुळे घडते. अनेकदा अगदी साध्या सर्दी खोकल्यामुळेसुद्धा हा प्रतिकारशक्तीतला दोष निर्माण होतो.

प्रश्न
(२)

नेफ्रोटीक सिंड्रोमची लक्षणे आणि त्याचे दुष्परिणाम कोणते ?

नेफ्रोटीक सिंड्रोमची लक्षणे: चेहऱ्यावर आलेली सूज. उपचाराअभावी ही सूज हळूहळू पूर्ण शरीरावर पसरताना दिसते. ही सूज पायावर आणि पोटावरदेखील दिसते. त्याचबरोबर मुलाला लघवी कमी प्रमाणात होऊ लागते. अगदी साध्या सर्दी खोकल्यानंतरदेखील ही सूज येते. कधी कधी ही सूज एवढी जास्त असते की त्यामुळे पोट फुगणे, श्वसनाला त्रास होणे आणि त्याचबरोबर जननेंद्रियावर खूप सूज येणे अशी लक्षणे दिसून येऊ लागतात.

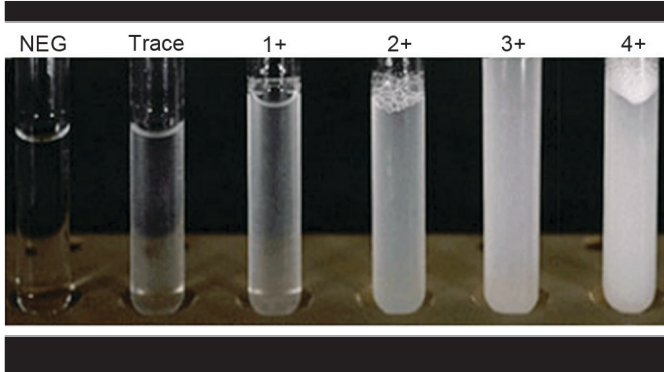
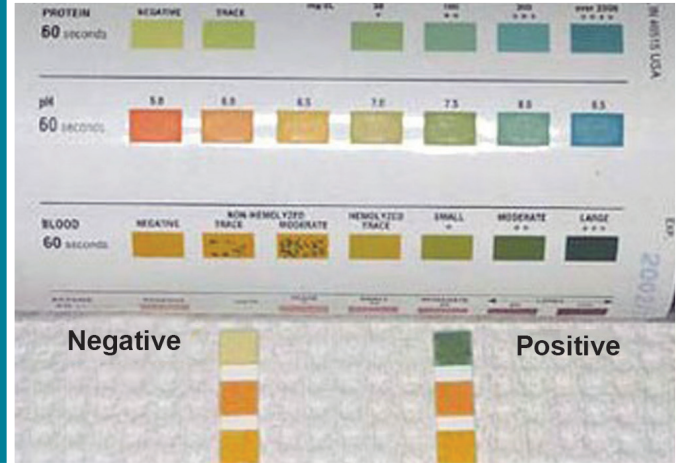
नेफ्रोटीक सिंड्रोमचे दुष्परिणाम: रोगप्रतिकारकशक्ती कमी झाल्यामुळे जंतुसंसर्ग (उदाहरणार्थ छातीतील जंतुसंसर्ग आणि पोटातील आतड्याभोवती असलेल्या पाण्यात होणारे जंतुसंसर्ग – peritonitis), कमी रक्तदाब आणि रक्तात गुठळ्या निर्माण होण्याची प्रवृत्ती. ह्या गुठळ्या होण्याची शक्यता मूत्रपिंड, मेंदू आणि हातपाय ह्या अवयवात जास्त असते. ताप येणे आणि श्वासाला त्रास होणे, पोट दुखणे, डोके दुखणे, फीट येणे, पातळ शौचास होणे आणि लघवीतून होणारा रक्तस्राव ही सर्व नेफ्रोटीक सिंड्रोमच्या दुष्परिणामाची लक्षणे आहेत.

प्रश्न
(३)

नेफ्रोटिक सिंड्रोमसाठी काय चाचण्या कराव्या लागतात ?

नेफ्रोटिक सिंड्रोममध्ये लघवीतून खूप प्रथिने वाया जातात. लघवीमधील प्रथिनांची पातळी तपासून किती प्रमाणात प्रथिने शरीराबाहेर टाकली जात आहेत ते समजते. पातळ्या ० ते १+, २+, ३+, ४+ अशा पद्धतीने मोजल्या जातात. ह्याच प्रथिनांच्या वाया जाण्यामुळे रक्तातील प्रथिनांचे प्रमाण कमी होते आणि कोलेस्टेरॉलचे प्रमाण वाढते, त्यामुळे प्राथमिक तपासण्या अंतर्गत लघवीतील प्रथिनांचे प्रमाण, रक्तातील प्रथिनांचे प्रमाण जे ३ ग्राम पर डीसी लिटरच्या खाली जाते आणि कोलेस्टेरॉलचे प्रमाण जे २०० पेक्षा जास्त. या सर्व तपासण्या केल्या पाहिजेत. लघवीतील प्रथिने तपासण्याचे काम पालकांना सहजगत्या करता येते व शिकवले जाऊ शकते. यासाठी एक विशेष डिपस्टिक नावाची पट्टी बाजारात उपलब्ध असते.

आकृती १ लघवीतील प्रथिनांचे प्रमाण डीपस्टिकने तपासणे (वरील पटलावर अल्ब्युमिन दर्शविले जाते आणि त्याचा स्तर १+, २+, ३+, ४+ असा मोजला जातो शेवटच्या डीप स्टिक मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे)

आकृती २ : लघवीतील प्रथिनांचे सल्फो सॅलीसिलिक ॲसिडने केलेले मूल्यमापन (स्तर १+, २+, ३+, ४+)

ही तपासणी सकाळी उठल्यावर झालेल्या पहिल्या लघवीमध्ये करावी. याशिवाय लघवीमध्ये सल्फोसॅलीसिलिक ॲसिड घालून लघवीत होणाऱ्या रंगाच्या बदलावर लक्ष ठेवता येते. सल्फोसॅलीसिलिक आम्ल घातल्यावर लघवी दुधट किंवा दह्यासारखी झाली तर लघवीतून प्रथिने जात आहे असे समजावे. मात्र लघवी भरपूर होण्यासाठी औषधे घेतली असतील तेव्हा ह्या तपासणीचा उपयोग होत नाही.

नेफ्रोटिक सिंड्रोम सर्वात पहिल्या वेळेला होतो तेव्हा रक्तातील युरिया, क्रिएटिनिन (ज्या तपासण्या मूत्रपिंडाची कार्यक्षमता दाखवतात) सोडियम, पोटॅशियम, हिमोग्लोबिन, पांढऱ्या पेशींचे प्रमाण, प्लेटलेटचे (लसिका) प्रमाण तपासावे. मांटु किंवा ट्यूबर्क्युलीनटेस्ट: शरीरामध्ये असलेल्या क्षय रोगाच्या जन्तुसंसर्गाबद्दल सांगणारी ही तपासणीदेखील नेफ्रोटीक सिंड्रोमचे निदान प्रथम केले जाते तेव्हा करणे गरजेचे आहे.

नेफ्रोटीक सिंड्रोम हा आजार झालेल्या मुलाची काळजी कशी घ्याल ?

प्रश्न
(४)

नेफ्रोटिक सिंड्रोमचे वेगवेगळे प्रकार आहेत का आणि ते असल्यास ते एकमेकांपासून वेगवेगळे कसे आहेत ?

नेफ्रोटिक सिंड्रोमचे वेगवेगळे प्रकार आहेत. हा आजार झालेल्या ९०% केसेसमध्ये दोन ते सहा वर्षात हा आजार सुरू होतो आणि तो कमीत कमी बदल असणारा असतो याला मिनिमल चेंजडिसीज असे म्हटले गेले आहे. याचा अर्थ असा की जर आपण अशा मुलांच्या मूत्रपिंडाच्या तुकड्याची तपासणी अर्थात बायोप्सी केली तर त्यामध्ये खूप मोठे बदल घडून आलेले दिसत नाहीत. बालरोगतज्ञ हा मिनिमल चेंज डिसीज खालील लक्षणांवरून ओळखू शकतो १) लघवीमध्ये रक्तातील तांबड्या पेशींचा अभाव २) नॉर्मल रक्तदाब (ब्लडप्रेसर) ३) रक्तामध्ये नॉर्मलयुरिया आणि क्रिएटिनिनची पातळी

ह्या आजाराचे निदान झाले की त्याला स्टेरॉइड नावाची जी औषधे सुरू केली जातात त्याला Prednisolone असे नाव आहे. हे औषध सुरू केल्यावर लघवीतील प्रथिने हळूहळू कमी होत जातात आणि शरीरावर आलेली सूज दोन आठवड्यात कमी होते. काही जगात ती सूज कमी व्हायला तीन ते चार आठवडे लागू शकतात. परिणामी प्रथिनांचे रक्तातील प्रमाण ही सुधारते आणि कोलेस्टेरॉलचे प्रमाणदेखील नॉर्मल होऊ लागते. सर्वसाधारणपणे अशा केसेसमध्ये भविष्यकाळामध्ये फार मोठा त्रास होत नाही. मात्र ज्यांना अशाप्रकारचे आजारवरचे वर उलटत असतात ज्याला रिलॅप्स असे म्हणतात. हे मूल वयात येईपर्यंत वारंवार हा आजार होतो. जर नेफ्रोटिक सिंड्रोम एक वर्षाखालील किंवा दहा वर्षांपेक्षा जास्त वय असलेल्या मुलाला झाला, त्याच्या लघवीतील प्रथिने शून्यावर आली नाहीत, स्टेरॉइड वापरूनदेखील चार ते सहा आठवड्यामध्ये त्याच्या लघवीमधून ही सूक्ष्म प्रमाणात प्रथिने जातच आहेत असे आढळले, जर त्याच्या लघवीतून रक्त जात आहे असे दिसून आले तर याला मिनिमल चेंज डिसीज म्हणत नाहीत. अशा केसेसमध्ये Prednisolone चा उपयोग होत नाही. अशा रुग्णांमध्ये अजून काही पुढच्या तपासण्या कराव्या लागतात आणि इतर काही औषधे वापरावी लागतात. या रुग्णांवर उपचार करणे थोडे अवघड असते आणि त्यांना जास्त दिवस उपचार घ्यावे लागतात.

प्रश्न
(५)

नेफ्रोटिक सिंड्रोममध्ये प्रत्येकवेळी मूत्रपिंड बायोप्सी म्हणजे मूत्रपिंडाचा तुकडा तपासण्यासाठी देण्याची आवश्यकता असते का ?

बहुतांशी नेफ्रोटिक सिंड्रोममध्ये मूत्रपिंड बायोप्सी म्हणजे मूत्रपिंडाचा तुकडा तपासण्याची वेळ येत नाही. कारण जास्त करून नेफ्रोटिक सिंड्रोम हा मिनिमल चेंज डिसीज या आजारामुळे असतो आणि हा आजार स्टेरॉइड उपाय योजनेला उत्तम प्रतिसाद देतो.

मात्र खालील प्रसंगात मूत्रपिंड बायोप्सी करणे गरजेचे ठरते १) आजाराची सुरुवात एक वर्ष वयापूर्वी किंवा पंधरा वर्षांनंतर झाली आहे २) लघवीतील प्रथिनांचे प्रमाण चार ते सहा आठवड्यामध्ये नॉर्मलला येत नाही ३) लघवीतून रक्तस्राव होणे ४) सतत उच्च रक्तदाब असणे ५) ब्लडयुरिया आणि क्रियाटिनिन नॉर्मल पातळीपेक्षा जास्त असणे ६) ह्या आजाराबरोबर इतर तक्रारी आढळून येणे, उदाहरणार्थ सांधेसूज, अंगावर येणारे पुरळ आणि खूप कमी हिमोग्लोबिन ७) जेव्हा स्टेरॉइड उपाययोजना काम करत नाही आणि दुसरे कोणते औषध सुरू करण्याची वेळ येते.

तेव्हा अशा केसेसमध्ये मूत्रपिंड बायोप्सी केली जाते. ह्या तपासणीअंती जे काही उत्तर हाती येते, त्यानुसार इतर औषधे वापरून आजार आटोक्यात आणण्याचा प्रयत्न केला जातो. तुमचे बालरोगतज्ञ किंवा तुमचे बालरोग मूत्रपिंडतज्ञ तुमच्या मुलासाठी कोणते औषध आणि किती मात्रेमध्ये वापरायचे हे ठरवतील.

नेफ्रोटिक सिंड्रोम हा आजार झालेल्या मुलांची काळजी कशी घ्यायची ?

प्रश्न
(६)

माझ्या मुलाला नेफ्रोटिक सिंड्रोमचा आजार आहे. त्याला काय उपचार करावेत ?

- नेफ्रोटिक सिंड्रोम जेव्हा प्रथम होतो तेव्हा बारा आठवड्यांसाठी Prednisolone दिले जाते. पहिले सहा आठवडे दररोज आणि पुढचे सहा आठवडे एक दिवस सोडून या गोळ्या दिल्या जातात. ह्या गोळ्या ५, १० आणि २० मिलीग्राम अशा स्वरूपात मिळतात. ज्या जेवणानंतर घ्यायच्या असतात. त्याचा डोस आणि वेळापत्रक हे तुमच्या मुलाच्या वजनानुसार तुमचे बालरोगतज्ञ ठरवतील. औषध घेताना त्रास होत असल्यास आपण औषध किंवा साखर पाणी किंवा फळांच्या रसातून देऊ शकता कारणमुळात औषध थोडेसे कडू असते.
- हा विकार उलटला तर (त्याला रिलॅप्स असे म्हणतात) अशावेळी Prednisolone चालू करून लघवीतील प्रथिनांचे प्रमाण शून्यावर आले की लगेच Prednisolone ची गोळी एक दिवस आड करून चार आठवड्यांसाठी दिली जाते. लघवी तपासण्याचे काम पालकांना घरी करता येते.
- वरचेवर उलटणारा हा आजार एक वर्षाच्या आत चार किंवा जास्त वेळा झाल्यास त्याला वारंवार उलटणारा (frequently relapsing nephrotic syndrome) म्हटले जाते. अशावेळी लीवामीझोल, सायक्लो फोस्फोमाईड, मायक्रोफिनोलेट, सायक्लो स्पोरिन किंवा टॅक्रोलिमस अशा औषधांची गरज पडू शकते.
या औषधाव्यतिरिक्त आहारात वरून घेण्याच्या मिठाचे प्रमाण आटोक्यात ठेवावे लागते, ज्यामुळे अंगावर येणारी सूज आटोक्यात राहते. अनेकदा लघवीचे प्रमाण वाढवण्यासाठी डाययुरेटिक जातीची औषधे वापरावी लागतात. शरीरावर असलेली अतिरिक्त सूज त्यामुळे कमी होते. सूज किरकोळ प्रमाणात असल्यास त्यासाठी डाययुरेटिकची गरज पडत नाही

प्रश्न
(७)

नेफ्रोटिक सिंड्रोममध्ये काय औषधे वापरली जातात आणि त्याचे दुष्परिणाम काय आणि पालकांनी ते दुष्परिणाम कमी करण्यासाठी काय करावे ?

कोणतेही औषध थोडे फार दुष्परिणाम करतेच आणि तुमचे उपचार करणारे डॉक्टर या दुष्परिणामांवर लक्ष ठेवून असतीलच. शिवाय योग्य त्यावेळी त्यावर योग्य ते उपायही करतीलच. त्यामुळे दुष्परिणामांची व्याप्ती कमी राहिल. स्टीरॉइड हे ह्या आजारात वापरण्यासाठी एकमेव औषध आहे, ज्यामुळे शरीरावर आलेली सूज कमी होते आणि लघवीतील प्रथिनांचे प्रमाण कमी करते. ह्यामुळे होणारे काही दुष्परिणाम उदाहरणार्थ वजन वाढणे, भुक वाढणे आणि गाल गुबगुबीत होणे हे तत्कालिक आणि औषध बंद केल्यावर कमी होणारे दुष्परिणाम आहेत. त्याचबरोबर पित्ताचा त्रास होऊ नये यासाठी ही औषधे भरल्यापोटी घ्यावीत.

जेव्हा स्टीरॉइडचा उपयोग अनेकदा करावा लागतो (उदाहरणार्थ आजार सतत उलटत राहतो होतो) अशावेळी उच्च रक्तदाब, उंची न वाढणे, मोतीबिंदू आणि काचबिंदू यासारखे दुष्परिणाम होऊ शकतात. बालरोगतज्ञ हे सर्व दुष्परिणाम व्यवस्थित लक्ष ठेवून ओळखू शकतात. अशावेळी स्टीरॉइडचा डोस कमी करून इतर औषधे वापरण्याचा विचार करावा लागू शकतो. तुमचे बालरोगतज्ञ किंवा बालरोग मूत्रपिंडतज्ज्ञ हे त्यावर निर्णय घेतीलच. रोगप्रतिकारशक्ती कमी होणे हा ह्या औषधांचा दुसरा दुष्परिणाम असतो. शरीराची प्रतिकारशक्ती कमी झाली की रुग्णाला वरचेवर जंतुसंसर्ग होण्याची शक्यता असते.

स्वच्छतेच्या अनेक उपाययोजना, उदाहरणार्थ हात स्वच्छ धुणे, शिजवलेले अन्न खाणे आणि स्वच्छ पाणी पिणे यामुळे जंतुसंसर्ग टळू शकतो. त्याचबरोबर न्युमोकोकल न्यूमोनिया, कांजिण्या यासाठी घ्यायच्या लसी आणि राष्ट्रीय लसीकरण तक्त्याप्रमाणे नेहमीच्या लसी घेणे गरजेचे आहे. मात्र मुलाला ताप आला किंवा पोटात दुखू लागले, खोकला आला, अंगावर पुरळ आले तर आणि श्वास घ्यायला त्रास होऊ लागला तर डॉक्टरांचा सल्ला त्वरित घ्यावा.

प्रश्न
(८)

इतर उपचार पद्धती उदाहरणार्थ होमिओपॅथी, आयुर्वेद, सिद्ध मेडिसिन आणि आहार संतुलन याने हानेफ्रोटिक सिंड्रोमचा आजार बरा होतो का? किंवा त्यांचा काही उपयोग होऊ शकतो काय?

होमिओपॅथी, आयुर्वेद, सिद्ध किंवा इतर उपचारपद्धतींचा वापर होऊन नेफ्रोटिक सिंड्रोम बरा होऊ शकतो याबद्दल कोणताही शास्त्रीय आधार नाही.

खाण्यात केलेल्या बदलामुळे नेफ्रोटिक सिंड्रोममध्ये काही फरक पडतो असे दिसून आलेले नाही. मात्र चौरस आहार हा बाळाच्या सर्वांगीण वाढीसाठी जरूरी आहे. मुलाला हा आजार झाल्यास वरून मीठ तर घेऊ नयेच, पण लोणची, वेफर्स असे कुठलेही खाद्यपदार्थ ज्यात भरपूर मीठ आहे ते खाऊ नये. चीज, पापडही टाळावे. ज्यामध्ये पुरेशी प्रथिने आहेत असे पदार्थ उदा. अंड्यातला पांढरा बलक, डाळी सोयाबीन, दूध आणि डेअरीची उत्पादन हे खाण्यात पुरेसे वापरावे. स्टिरॉइड खाल्ल्यामुळे वजन वाढत असते.

अशावेळी पुरेसा व्यायाम आणि खाण्यामध्ये योग्य ते घटक द्यावेत, भाज्या आणि फळे भरपूर द्यावी. पिण्याच्या पाण्यावर कुठल्याही प्रकारचे निर्बंध नाहीत. खाण्यात मासे, फळे भाज्या यावरदेखील कोणत्याही प्रकारचा निर्बंध नाही. मात्र बाहेरील खाणे, जंकफूड, अती तेलकट पदार्थ वजन वाढण्याच्या दृष्टीने वाईट असतात आणि ते शक्यतो टाळावे किंवा कमी प्रमाणात सेवन करावेत.

प्रश्न
(९)

नेफ्रोटिक सिंड्रोम झालेल्या माझ्या मुलाला कोणत्या लसी आणि काही घ्याव्यात?

नेफ्रोटिक सिंड्रोमच्या मुलाला काही गंभीर जंतूसंसर्ग होऊ शकतात. काही लसी ज्या काही विशिष्ट जंतूंच्या विरोधी आहेत उदाहरणार्थ न्युमोकोकल किंवा कांजिण्या प्रतिबंधक लस या अवश्य टोचून घ्याव्यात. तसेच राष्ट्रीय लसीकरण प्रमाणे ज्या लसी देण्यात येतात त्या या आजारात देण्यास काहीही हरकत नाही. पोटातील संसर्ग ज्याला पेरीटोनायटीस म्हणतात आणि निमोनिया म्हणजे फुफ्फुसामधील संसर्ग या दोन्ही संसर्गापासून संरक्षण करण्यासाठी न्युमोकोकल लस टोचून घेणे आवश्यक आहे. ह्या लसी कधी घ्याव्या आणि त्याचे वेळापत्रक याबद्दल तुमचे बालरोगतज्ञ तुम्हाला मार्गदर्शन करतीलच.

मात्र स्टिरॉइडमुळे बाळाच्या प्रतिकार शक्तीवर परिणाम होत असल्यामुळे काही जिवंतलसी (live vaccines) न देणे किंवा पुढे ढकलल्या जाण्याची शक्यता राहते. खास करून स्टेरॉईड चालू असताना या लसी दिल्या जात नाहीत. स्टेरॉईड बंद केल्यावर एक महिन्यांनी ह्या लसी देऊ शकतो.

नेफ्रोटिक सिंड्रोम हा आजार झालेल्या मुलाची काळजी कशी घ्यायला?

जी मुले स्टिरॉइड्सला चांगला प्रतिसाद देतात, मग ज्यांच्यात क्वचित उलटणारा आजार असो व वारंवार उलटणारा नेफ्रोटीक सिंड्रोमचा त्रास असो, त्यांच्या मूत्रपिंडवर दुष्परिणाम होण्याची शक्यता कमी असते. अनेकवेळा नेफ्रोटीक सिंड्रोमचा त्रास होऊनसुद्धा जर स्टिरॉइड्सचा उत्तम प्रतिसाद असेल तर दीर्घकालाचा विचार करता ८० टक्के वेळा मुले वयात येईपर्यंत हा आजार बरा होतो. मात्र काही थोडी मुले अशी आहेत जी स्टिरॉइडला प्रतिसाद देत नाहीत

त्यांना स्टिरॉइड रेजिस्टंट नेफ्रोटीक सिंड्रोम म्हटलं जातं. ह्या अशा मुलांना इतर काही औषधे वापरली जातात आणि त्या औषधांना ही जर दाद दिली नाही तर अशा मुलांचे मूत्रपिंड निकामी होण्याची शक्यता असते.

प्रश्न
(१०)

नेफ्रोटीक सिंड्रोम बरा होण्याची शक्यता काय ? या आजाराला मूत्रपिंड निकामी होण्याचे प्रमाण किती ? लहान मुलांच्या मूत्रपिंडतज्ञांचे मत कधी घ्यावे ?

पुढील प्रसंगी लहान मुलांच्या मूत्रपिंडतज्ञांचे मत घ्यावे.

- १) जी नेफ्रोटीक सिंड्रोम झालेली मुले चार ते सहा आठवड्यात उपचाराला प्रतिसाद देत नाही
- २) ज्यांना नेफ्रोटीक सिंड्रोम हा आजार एक वर्षाखालील किंवा पंधरावर्षावरील वयात झाला आहे,
- ३) ज्यांच्या मूत्रपिंडाचे काम कमी झाले आहे
- ४) सतत जास्त रक्तदाब
- ५) लघवीमधून रक्तस्राव
- ६) स्टिरॉइड्सचे दुष्परिणाम व त्यामुळे इतर औषधे वापरावी लागतात
- ७) वरचेवर होणारा नेफ्रोटीक सिंड्रोम किंवा ज्यात स्टिरॉइड सोडून इतर औषधे वापरावी लागतात (रेजिस्टंट नेफ्रोटीक सिंड्रोम)